

Artikel

Haagse veerkracht

Een terugblik op de coronaperiode

Houtwerkplaats,
KABK, Den Haag.
Fotografie: Frederik
Klanberg

Huug de Deugd

Het hoger kunstonderwijs was tijdens de coronapandemie vrijgesteld van de maatregelen tegen de verspreiding van het coronavirus waarmee het overige onderwijs te maken had. Zo kon ook de Hogeschool der Kunsten in Den Haag openblijven, op een paar weken na toen de gehele maatschappij op slot zat. Hoe verliep dat?

De Hogeschool der Kunsten Den Haag bestaat uit het Koninklijk Conservatorium, met muziek- en dansopleidingen, en de Koninklijke Academie van Beeldende Kunsten (KABK), met opleidingen in beeldende kunsten en design. De lessen zijn soms klassikaal, in kleine groepen en veel individueel in muziek- en dansstudio's of werkplaatsen voor bijvoorbeeld 3D-printing, keramiek of digital media.

Verantwoordelijkheid

Wegens de beperkingen in het openbaar vervoer en de anderhalvemetermaatregel is het onderwijs aangepast zodat de helft van de studenten in het gebouw kon zijn en de andere helft online les kreeg. Het uitgangspunt was dat studenten zoveel mogelijk fysiek les moesten kunnen krijgen. De mogelijkheid van het openhouden van het kunstonderwijs hebben we ook gebruikt als stok achter de deur om de veiligheidsregels na te leven, want dat was niet altijd vanzelfsprekend. We deden hiermee een appel op het gevoel van verantwoordelijkheid om besmettingen van onze studenten, docenten en medewerkers maar ook van contacten buiten de academie te beperken.

Het ging echter om meer dan alleen het naleven van de hygiënemaatregelen, het gebruik van mondkapjes of het volgen van de anderhalvemetermaatregel. Onder onze medewerkers en studenten bevond zich een behoorlijke groep die zich er niet prettig bij voelde om zich te laten vaccineren. Ons standpunt hierin was dat het geen verplichting was om je te laten vaccineren maar dat vaccineren en het naleven van de

maatregelen bijdragen aan het openhouden van de academie.

We maakten nieuwe roosters waarbij we – uitgaande van een veilige fysieke spreiding – zoveel mogelijk ruimte wilden geven aan het praktijkonderwijs in het gebouw. Dat was een hele klus. Die ruimte werd gemaakt door de theoretische lessen online te geven en de lesdagen langer te maken. Het kwam erop neer dat maximaal de helft van de studenten tegelijkertijd in het gebouw kon zijn en de andere helft online les had.

Docenten moesten zich in korte tijd het lesgeven via MS Teams eigen maken zodat de studenten die niet in de academie mochten zijn, toch les kregen. Door middel van speciale trainingssessies en intervisie werden zij vlot op stoom gebracht. Zo werd e-learning, dat aanvankelijk over een periode van meerdere jaren zou worden ingevoerd, in een week realiteit en werd MS Teams het belangrijkste vehikel voor onderwijs.

Gastdocenten werden niet meer ingevlogen maar ingebeld. Dat laatste heeft een blijvend effect gehad. Nog steeds reizen gastdocenten in beperkte mate naar ons toe en geven ze vaak online een gastles of feedback.

Zware tijd

Voor de studenten is het een zware tijd geweest. Geen zicht hebben op de eindigheid van deze situatie drukte flink op hen. Er was onderling weinig contact en al helemaal niet tussen studenten van verschillende opleidingen. Dit is normaal gesproken een belangrijke bron van inspiratie. →

Met name de internationale studenten hebben hier onder geleden. Ver weg van familie en vrienden versterkten de problemen waar zij sowieso al mee te maken hebben, zoals eenzaamheid, gebrek aan energie en zelfdiscipline. Studenten die gevoelig zijn voor depressie, paniek en eetproblemen zakten nog verder weg. Onze *student counsellors* kregen een pittige taak en hadden moeite hun werk vol te houden. Niet alleen vanwege het hoge aantal studenten met (mentale) gezondheidsklachten, maar ook omdat velen van hen met financiële problemen kampten omdat ze niet meer konden werken naast hun studie. Voor studenten in financiële nood hebben we een steunfonds ingericht waarvan zij meerdere maanden gebruik konden maken. De noodzaak van aandacht voor de sociale aspecten van onderwijs binnen onze schoolgemeenschap is zeker een van de lessen die we uit deze periode hebben geleerd.

Kwaliteitszorg

Ook de kwaliteitszorg moest op een andere manier plaatsvinden omdat de vakevaluaties niet op online onderwijs waren ingericht. Algemene onderzoeken werden aangevuld met een specifiek onderzoek gericht op het meten van het effect van online onderwijs op de kwaliteit. De uitkomst was dat studenten en docenten veel begrip hadden voor de genomen maatregelen en waardering voor de communicatie hierover. Niettemin is er volgens hen wel degelijk sprake van enige nadelige effecten op het onderwijs. Vooral voor een academie als de KABK waar de onderlinge ontmoetingen en de toegang tot de werkplaatsen essentieel zijn. Vervolgens zijn de maatregelen aangepast zodat er meer studenten op de academie les konden krijgen en is het mogelijk gemaakt om nog meer fysiek onderwijs te geven, dat alles binnen de geldende beperkingen.

Stagnatie

De coronatijd is op veel gebieden een tijd van stagnatie geweest. Scholingsactiviteiten voor personeel en docenten moesten worden doorgeschoven. Net zoals de accreditaties van sommige opleidingen. Symposia werden afgelast. Praktijkonderwijs en stages in binnen- en buitenland konden niet doorgaan. Excursies van docenten en studenten naar het buitenland

Carmen Roca Igual,
KABK Graduation
Show, 2020.
Fotografie:
Charlotte Brand

werden uitgesteld totdat reizen weer mogelijk werd en ondertussen werden strengere regels gesteld aan studentenmobiliteit en stages in het buitenland. Allemaal zaken die in een normaal studiejaar juist een belangrijk onderdeel van het curriculum vormen. In het artistieke werk van de studenten viel op dat thema's rond identiteit vaker centraal stonden en dat er minder dan vóór corona een dialoog en reflectie op maatschappelijk relevante onderwerpen zoals klimaatverandering, digitalisering et cetera werd gegeven. Studenten waren erg met zichzelf bezig en veel minder met de maatschappij. Dit laatste is wel waarvoor ze worden opgeleid.

Voor onze kunstenaars-in-opleiding is het opdoen van praktijkervaring door mee te werken aan projecten die zich in theaters en expositieruimtes afspelen een belangrijk onderdeel van de voorbereiding op de beroepspraktijk, maar vanwege corona kon dit tijdens de lockdown niet doorgaan. Vervanging was soms te vinden door gebruik te maken van de lesruimtes in het gebouw, maar het ontbreken van publiek was onoplosbaar. Op het Conservatorium was ook het oefenen in groepen niet mogelijk en dat is natuurlijk zeer ingrijpend als je een instrument

bespeelt of danst als ‘onderdeel van’. Wel ontstonden er meer creatieve online uitingen zoals online voorstellingen, soms via Facebook en Instagram.

Blijvend succes

Voor het organiseren van de open dagen moest de afdeling Marketing & Communicatie de nodige creativiteit aan de dag leggen om een online variant te bedenken. Voor het bereiken van de internationale studiekeizers heeft dit tot een blijvend succes geleid. Er komen nu veel meer internationale studiekeizers af op de online open dag dan op de fysieke open dag. Gedurende de coronajaren konden internationale studiekeizers minder makkelijk het vliegtuig nemen voor het bijwonen van een open dag,

maar er is ook een groep die dat bewust niet wilde vanwege het klimaat. Het financiële aspect speelt natuurlijk ook een rol. Door de toename van het aantal internationale studiekeizers op de online open dag hebben we nu meer aanmeldingen vanuit deze groep die beter zijn voorgelicht over onze opleidingen. De diplomeringsmomenten konden na versoepeling van de maatregelen wel weer fysiek plaatsvinden. Eerst individueel en later met kleinere gezelschappen. Maar het feestelijke gevoel van afstuderen zoals dat in gewone tijden kan, was er niet en dat hebben de studenten erg gemist. Een belangrijk en feestelijk ritueel dat niet meer goed te maken is.

Sociale interactie

Uit onderzoek onder medewerkers tijdens de coronatijd kwam naar voren dat men over veel veerkracht beschikte om zich aan te passen aan de nieuwe situatie maar dat ontspanningsmogelijkheden en de werk-privébalans aandacht vroegen. Hier is veel zorg naar uitgegaan door het geven van aanbevelingen en tips voor thuiswerken, het verstrekken van extra beeldschermen en andere faciliteiten, individuele

coaching, teammeetings en vitaliteitsworkshops, en fysiotherapie. Medewerkers van de afdeling Personeel & Organisatie boden een ‘luisterend oor’. De grote mate van kwetsbaarheid die je hebt als onderwijsorganisatie omdat het borgen van de continuïteit van het onderwijs afhankelijk is van de menselijke factor was dagelijks voelbaar. De werkdruk werd als hoog ervaren.

Gedurende de pandemie hebben we met elkaar geleerd om ons zo goed mogelijk aan te passen aan de sociale beperkingen. Niet alleen het publiek maar ook de gezamenlijkheid van studenten en docenten is onmisbaar in het onderwijs. Leren vindt plaats in sociale interactie, niet alleen achter je computer. Zodra de mogelijkheden het weer toelieten zijn we teruggegaan naar hoe het was. Onze studenten worden opgeleid om een culturele betekenis te geven aan de maatschappij en daartoe met de samenleving in dialoog te zijn. Bewustwording en reflectie op maatschappelijk relevante onderwerpen moeten we nu meer sturend in het onderwijs inbedden omdat deze in coronatijd naar de achtergrond zijn geraakt. Ontdekken, exposeren en musiceren: dat is de ware aard van onze studenten en docenten. Daar verandert geen lockdown iets aan. •

Noot

- I Dit artikel is tot stand gekomen in samenwerking met de afdeling Marketing & Communicatie van de Hogeschool der Kunsten.

Huug de Deugd
is voorzitter van het
College van Bestuur
van de Hogeschool der
Kunsten Den Haag¹